پەڕاگەندەبوون لە باخچەکانی تاراوگەدا:
گفتوگۆیەک لەگەڵ (هەندرێن) نووسەری کتێبی (گوڵنارەکانی شوێنپێ لە باخچەکانی تاراوگەدا)

سازدانی: بەختیار کەریم
بۆ ماڵپەڕی دەنگەکان

بەشی دووەم

لاواندنەوەی یادەوەرییە تالانکراوەکان

بەختیار: بەدران ئەحمەد حەبیب، وەک لە کتێبەکەتدا باسی دەکەیت، یەکێک بووە لە هاوڕێکانی شاخ، ئەمڕۆش یەکێکە لەو چالاکانەی مەکینەی پڕۆپاگەندەی پارتی دیموکراتی کوردستان بەڕێوەدەبات، لە نامەیەکدا بۆی نووسیوویت:

> **"لەتە دابڕاوەکەم مەهدی گیان (هەندرێن)! سلاوێکی گەرم لە گەرمیی نانی بەیانیانی دایکم و بۆنخۆشی (نوا)ی کچۆڵەی یەکسالەم.... کاکیلەکەم: ئەوا بۆ دوو ساڵ دەچێ جارێکی تریش بێزاری و وەڕسی و لە وڵات نەحەجمین تووشم بۆتەوە... ژیان ساڵ بە ساڵ بەڕێوە دەچێ و منیش هەر دەستەوئەژنۆ دانیشتووم، هەولێرم لێبۆتە ئەو پاڵ شاخەی جاران (گیرمان تێدا خواردبوو). وڵات بۆتە وڵاتی دزی و درۆزنی و قاچاغچیەتی و موزایەدات...**

داخم ناچێ، ئەمڕۆ بەدران ئەحمەد حەبیب و زۆربەی ئەو ڕۆشنبیرانەی لە کوردستان و دەرەوە نیشتەجێن، لەئاست هەمان ئەو دزی و درۆزنی و قاچاخچێتییەی لەو نامەیەدا باسکراون بێدەنگن، بگرە زۆربەیان بەشێکن لەو گەندەڵییەی جەستەی جڤاتی کوردی پەرت دەکات و بەرەو ئایندەییەکی لێڵ پەلکێشمان دەکات. چۆن ئەم بوونەوەرە دووڕووانەی (با لە کوێوە هات لەوێوە شەن دەکەن) شەرمەزار بکەین و بیانخەینە بەردەم ئەو بەرپرسیارێتییەی خۆیانی لێدەدزنەوە؟ ئایا کاریگەریی ئەم نەریتە ناشیرینەی: یان ڕۆشنبیرانی کردۆتە بەشێک لەو دزییەی بە ڕۆژی ڕوناک بەڕیوەدەچێت، یان کردونیەتە کۆمەڵێک زار کە جگە ستایش و تەرسەقول هیچی دیکەی لێ ناکەوێتە خوار، لەسەر لاوان و نەوەکانی داهاتوو تا چ ئاستێک دەبێت؟ ئایا ئەو ڕۆشنبیرانەی ئەمڕۆ لە دەزگا و سێنتەرەکانی بیر(نە)کردنەوەدا پاڵەوان و مشەخۆرن و هەژموونیان بەسەر کۆی ڕۆشنبریی کوردیدا فەراهەم کردوە، هۆشیارن لەو پرۆسەیەی چالاکانە تێیدا بەشدارن، یان گێلن لەوەی بوونەتە داردەستی دەسەڵاتە گەندەڵەکانی کوردستان و بەرپرسە چەتەکان؟
وەک ئاگادارم ئەم کتێبە چەندین مانگ چاوەڕوانی چاپکردنی کرد، لەکاتێکدا زبلی چەند لاپەڕەیی بەناوی کتێبەوە چاپدەکرێت، کە شایانی ئەوەنین وەک وتاریش ڕووناکی ببینن نەک کتێب. پێم خۆشە لەسەر دواخستنی مەبەستداری چاپکردنی کتێبەکەت بدوێیت، کێ بوون ئەوانەی ڕێگربوون لە

بڵاوبوونەوەی کتێبەکەت؟ چما نووسەری کورد هێند درۆزنە کە لەلایەکەوە بۆتە زورنای دیمۆکراسی و لەلایەکی دیکەوە دەست دەنێتە بینەقاقای هەموو ئەو هەناسانەی کە لە زاری دەروێشە تەرسەقولبێژەکانەوە دەرناچن و ستایشی خۆی و شێخەکانی هاوسەنتەری ناکەن؟

هەندرێن: لێرەدا بە گرنگی دەزانم ئەوە روونبکەمەوە، کە ئامادەیی ئەو نامەیەی کاک بەدران ئەحمەد لەو کتێبەدا، نیازی بێ ئەمەک بوونی من لەو پەیوەندییەدا نییە، کە لە کاتێکی زۆر جیاواز لە ئێستادا روویداوە. بەڵکو مەبەست لەو نامایە ئەوەیە کە لە کۆنتراستێکی راشکاودا شوێنپێیەکانی ژیانی رابردوو و ئێستای خۆم و ناوکۆییەکان؛ یادە تاڵانکراوەکان نمایشبکەم و بەمەش شوێنکات لە جیاوازییەکدا لەو دابرانە دەروونی و وێنا ناچاوەروانکراوانەدا بدوێنم. لەبۆیە ئامادە بوونی ئەو نامەیە ئەوەندەی بەرجەستەکردنەوەی پەژارەی خۆم بۆ ئەو شوێنکات و وێنایە لێکنەچووانەی مەبەستە، هێندە مەبەستی کەسایەتی خودی دوێنێ و ئەمرۆی بەدران نییە. ئەوە خوێنەرە کە چۆن ئەو تەرزە پەیوەندییە وێنا دەکا،

کەواتە ئامادەیی نامەکەی کاک بەدران ئەحمەد، کە ئێستاش، وێڕای جیاوازی لە نێوان ئاستی پەیوەندی نێوان دوێنێ ئەمڕۆماندا، لای من ئەزیزە، پەیوەستە بەو ناوکۆییەی شوێنکاتەوە، واتا ئەو نامەیە وەک دەنگێکی زیندوو، رۆشناییەک دەپڕژێنێتە سەر جەستەی گوڵناری شوێنپێیەکانی ئەو بەشەی کتێبەکە. ئەمەش وادەکا کە ئەو ژیانە بەتاڵکراوەی ئێستا لە بەهایەکان، بلەرێتەوە. بەمجۆرە ئەو نامەیە گێڕانەوەی کۆپلەیەکی ئەو داستانە پچڕاوانەیەی ژیانێکە، کە هەموومان بە شێوەی خۆمان، وەک بەهانەیەک لە خۆ دزینەوە لە مەرگ، سەرقاڵین پێیانەوە.

هاوکاتیش لەو دەرفەتەدا دەخوازم بێژم، کە کۆمەڵگای ئێمە، بە تایبەتیش ناوەندی رۆشنبیرییەکی، هەمیشە نموونەی بڵاوکردنەوەی ئەو جۆرە نامە و بەڵگانە، لە چێوارچێوەیەکی تەسکی کەسایەتیدا سەیر دەکا. ئەمەش جیهانبینییەکی داخراوە و خێڵ بەرهەمهێنەریەتی. ئەمرۆ لە جیهاندا، نووسەران، بە ژن و پیاوەوە، وەک دیاردەیەکی کراوە، بەشێوەی جودا، فیلم، ژیاننامە و ژانرەکانی تر، باسی شتە تایبەتییەکانی ژیانی خۆیان دەکەن، کەچی نووسەری ئێمە لە قسەکردن و وێناکردنی شتە گشتی و وتراوەکان بترازێ، دەست بۆ شتێکی تر نابا. هاوکاتیش بانگەشەی داهێنان و گۆڕانی کۆمەڵگا دەکا. لەو روانگەیەوە وەک دەبینین، کە ئەمرۆ لە کوردستاندا سەرتاپای سیاسەتمدار و نووسەران دژی گەندەڵی، نادادپەروەری، ئازادی و ئەو قسەگەلە دڵخۆشکەرانەن، کەچی کەسێک رانەپەڕێ و بپرسێ: ئەگەر هەموو سیاسییەکانی کورد، دژی گەندەڵین، ئەی کێ ئەو نەخۆشییە ناقۆڵایەی تووشی کۆمەڵگای کورد کردووە؟ گەلۆ ئەگەر تەواوی نووسەر و سیاسیی کورد بروای بە یەکسانی و ئازادی ژنان هەبێ، ئەدی ئەو هەتکردنەی ژنان و خاڵی بوونی شەقام و گۆرەپانە گشتییەکانی شار، خەتای منی دانیشتووی سوێدە؟ ئەگەر لە نەخوێندەوار و دوکاندارێک تێدەپەڕێ بیگری هەتا دەگاتە سەرۆکی کورستان و سەرۆکی حیزبەکان، هەر هەمووی دژی کۆمەڵگایەکی دواکەوتوون، ئەی بۆ "شەرەفی خێزان و خێڵ" لە کۆڵ ناوگەڵێ ژن نابێتەوە؟ کەواتە یەکێک لەو هۆکردە بنەڕتییانەی کە کۆمەڵگا بە دەستی دەناڵێنێ، ئەو مەنەلۆگ/خۆبەخۆ قسەکردن و بە دزی قسەکردنی نووسەر و سیاسەتکار و توێژەکانی تری کۆمەڵگای ئێمەیە. بەمجۆرە ئەگەر بەرپرسیارانی سیاسی و رۆشنبیریی کورد، راستگۆن لە دژایەتیکردنی گەندەڵکاری و نوێباوکردنی کۆمەڵگای کوردی و خۆشیان بەشدار نین لەو دۆخە داهێزراوەی کوردستان، دەبێ بە ئاشکرا پەنجە بخەنە سەر ئەو سەرچاوە و بەرپرسیارانەی کە بەرهەمهێنەری ئەو چاوەشەکاریی گەندەڵکارییەن. ئەو باسە هی ئێرە نییە، بەڵام ئەوەی دەمەوێ بڵێم، مرۆڤێک، کۆمەڵگایەک، ئەگەر بخوازێ گۆڕانکاریی دروستبکا لە خودی خۆی شوێنگەکەی، بە

دەستەواییکردنی ئەو تێزەی هابرماز، (هەڵبەتە نووسەر و سیاسیانی ئەمڕۆی کورد بە بینینی ناوی فەیلەسوفان، باشتر سەرنجی پێشنیازەکانمان دەدەن) کە دەڵێ، پێویستە سەرتاپای خەڵک لە گفتوگۆیەکی ئاوەڵا و یەکساندا بەشداری لە ئاڵوگۆڕکردنی بیر و رایەکان بکەن و دواجاریش دەبێ بەشدار بووان بڕوا بە تۆکمەترین ئاکامگیریی بێنن.

بۆیە بە جەختکردنەوە دەڵێم، تەواوی ئەو ناو و لایەنانەی کە من لە کتێبەکەمدا باسمکردوون و ئامادەن، لە مەیلی ئاوەڵایی منەوە هاتوون، نەک کێشەی کەسایەتی و ئەو جۆرە هەستە باوانەی کە لە کۆمەڵگای داخرا و دژە جیاوازی ئێمەوە رەگئاژۆیە. هەموومان دەزانین نووسەر و سیاستکاری ئێمە لە گفتوگۆی نێوان خۆیان و لە ناخی خۆیان کوو قسە دەکەن و دەژین، کەچی لە بەرانبەر خەڵکدا کە باس دێتە سەر پرسیارە بنەڕەتییەکانی وەک، دژە گەندەڵێ، ئازادی دەربڕین، یەکسانی ژن و ... هتد، هەموو گیڤارا و فەیلەسووفی گۆڕانن. کەواتە، ئەگەر ئەو بەڕێزانە کە لە کتێبەکەمدا ناویان ئامادەیە ئەو بابەتانەش کە لە پەیوەندی بە ناوی ئەوانەوە باسمکردوون، دلگرانیان بکا، ئەوکاتە، تاوەکوو راستییەکان دەربکەون، من ئامادەم لە گفتوگۆیەکی ئاوەڵادا لەگەڵیاندا بپەیڤم. ئای کە خوازیاری درێژ بوونەوەی ئەو قسانە نەبووم، بەڵام پێویستییەکی بنەڕەتی ناچاری کردم.

سەبارەت بە گۆڕینی ئەو دۆخە ئیدیالییە و پەیوەندییەکان، دەمەوێ بڵێم، کە دوای راپەڕینە بوێرەکەی خەڵکی کوردستان و دواجاریش هەرزانکردنی ئەو راپەڕینە بە هەڵگیرساندنی شەڕی خۆکوژی، ئیتر بەهای ئەو پەیوەندییانە و داستانە ئیدیالیانە، کە من لە رێگای ئەو نامایەی بەدران هەوڵدەدام دیمەنێکی نیشان بدەم، سەرتاپا ئاوەژوو کرانەوە. دوای ئەو شەڕە خۆکوژەیە ئیتر ئەو بنەما جوانانەی کە بەر لەو دۆخە خەمینە سەرشاری هەڵسەنگاندنی مرۆڤی کورد بوون، تەواو بێمانا بوون. وەک دەزانین ئەو دوو حیزبە لەگەرمەی شەڕی خۆکوژیدا بۆ جۆشدانی ئەو شەڕە، بە هەموو شێوەیەک نووسەری کوردیان لە رێگای پارەوە بە زمانی بیرکردنەوە سەقەتەکانی خۆیان چەکدار کرد- هەڵبەتە نووسەی کوردیش خۆی لەوەدا کارایە. لێرەوە ئەو جیاوازەیەی کە تۆ ئاماژەی پێدەکەی، کە نموونەی وەک بەدران ئەحمەد لەو دۆخە گەندەڵکارە بێدەنگن، ئاکامێکە لەو سیاسەتە وێرانکارییەی کە حیزبی کوردی لە دوای راپەڕینی 1991ەوە هەتا ئێستاش پیادەی دەکا. لەوێدا ئومێدێک بۆ مرۆڤ نەمایەوە، بێجگە لە خۆگونجاندن لەگەڵ ئەو دۆخە. دواجاریش مرۆڤ کە ئومێدی لە دەستدا، ئیتر خۆی دەبێتە بەشێکی کارا لەو دۆخە.

لێرەوە ئەو کاریگەرییەی کە تۆ ئاماژەی پێدەکەی لەسەر نەوەی لاوانی ئەمڕۆ و مرۆی کورد بە گشتی، بە بڕوای من، لەوە تێپەڕیوە کە وەک مەترسییەکی چاوەڕوانکراو بیری لێبکەینەوە. ئەمڕۆ ئەو بەها نەتەوایەتی و ئەو پێوانە جڤاکییانەی کە لە سەردەمی پێش راپەڕین و کانگای ڕاپەڕینی 1991 دا هەبوون، بوون بە "داستانە ئاوا بووەکان". ئەمڕۆ لەو حوکمەتە کوردیەدا جاش نووسەران و بەعسییە نووسەران دەمڕاستی رۆشنبیریی و کوردایەتین و کۆمەڵگای "مەدەنی"یمان بۆ دروستدەکەن. لێرەدا بۆ روونکردنەوەی ئەو دۆخە، ئەوەندە بەسە کە ئاماژە بە هەڵەپاسگەڵیکی وەک شێرزاد عەبدولڕەحمان بکەین، کە نەک هەر بەعسییەکی شاخدار بوو، بەڵکو رۆژنامەنووسێکی پەڕپووتیشە، کەچی لە دوای یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارەکەوە، کراوەتە دەمڕاستی رۆشنبیریی حوکمەتی یەکگرتوو، ئیتر ئێمە گریمانەی کام کاریگەریی لەسەر نەوەی لاوان بکەین و کام نووسەر و مەنسوولی گەندەڵ و چاوەشەکار شەرمەزار بکەین، کە خاوەن هەموو مێژوویەکی دزێوە. ئەمڕۆ کارامەیی مرۆڤی کورد لەوەدا بەرجەستە دەبێتەوە، کە لە ئاستی چەواشەکاریی و دزین و گەمەی درۆیەکان و ... چەندە ئەوقاتە، نەک ئاستی ویژدان و زانینی چەندە و چییە. هەڕوا ئەمڕۆ ئەوانە سەرکەوتوون کە دوێنێ لە رژێمی سەددامدا لووسکە و هەڵەپاسی لێزان بوون. بەهەمە حاڵ،

هەڵوێست و ویژدان پارێزی، کە کاتی خۆی پێوانە بوون بۆ مرۆڤی کورد، لەو کۆمەڵگایە بە حیزبکراوەی کوردستانی ئەمڕۆ، کراوە بە کەرەسەی چاوەشەکاریی و تەڵەکەبازی.

لێ کێشەی دواکەوتن و سەختی چاپکردنی کتێبی "گوڵنارەکانی شوێنپێ..." لە خودی شوێنپێیەکانی ئەو گوڵنارانەی ناو کتێبەکە ئازاراویترە. من بە سروتێکی سەرمەستانە لە ماوەی مانگێکدا ئەو کتێبەم تەواو کرد و لە مانگی 9ی ساڵی 2005 بۆ گۆڤاری "ئایندە"م نارد، کە هەرچەندە من پێشوەخت، بۆ دڵنیاکردنەوەی بەڕێوەبەری ئەو گۆڤارە، ئاماژەم بەو باباتەنە کردبوو کە لەو کتێبەدا ئامادەن، کەچی سەرەتا ئەوان وتیان کێشەیەک نییە هەرچی تێدا بێ، بەڵام دوای شەش مانگ لە چاوەڕوانی چاپکردنی ئەو کتێبە، لە هیکرا پێیان راگەیاندم، کە لێژنەی چاودێری لە "دەزگای پەخشی سەردەم" چاپکردنی ئەو کتێبەی رەتکردۆتەوە، چونکە پێیان وایە کە ئەو بابەت و ناوانەی کە لە کتێبەکەدا هەن، ئەوان تووشی کێشەی قانوونی و سیاسی دەکا. دواجار من ناچار بووم بگەڕێم بە دوای چاپخانەیەکی تر. ئیتر دوای سەر ئێشەیەکی زۆر، "سێنتەری ئەدەب و فیکری نما"، بە برێک لە پارەی خۆم و برێکی زۆری پارەی خۆیان، رازی بوون کتێبەکەم بۆ چاپبکەن. بەڵام وێڕای ئەمەش، کتێبەکە بە هۆی بچووکردنەوەی پیتەکانییەوە، کە ئەگەر کەسێک چاوی خراپ بێ ناتوانی بیخوێنتەوە، هەروا تێکدانی بەرگەکەی کە بریتین لە بەشێک لە گوڵناری یادەوەریی و دەستکردی خۆم، سەقەتکراوە.
وێڕای ئەمەش، من لەبەر ئەو رێکەوتنە دەست و بردە لەگەڵ گۆڤاری "ئایندە"، ناچار بووم بەشێکی زۆر لەو کتێبە لە دەست بدەم. بەڵام بۆ زانین، هەروەک هەموو گەندەڵییەکان، ئەگەر ئەمڕۆ سەر بە حیزبێک و مێگەلێک لە نووسەرانی مشەخۆر نەبی، چاپکردنی کتێب ئاسان نییە. هاوکاتیش ئەمڕۆ هاسانکاریەکی زۆر هەیە بۆ چاپکردنی قەڵایەک لە کتێبی پڕوپووچ، کە ئەمەش بۆ بە بازرگانیکردنی ئەو چاپخانانە لە لایەن هەڵسورینەرە حیزبەکانیانەوە دەگەڕێتەوە.

ماوێتی